

Zbirka fotografija Josipa Žuvele

Tonko Barčot

Državni arhiv u Dubrovniku – Arhivski
sabirni centar Korčula-Lastovo

Mratin bb
HR – 20275 Žrnovo
tonko.barcot@dad.hr

Stručni rad

Primljeno: 30. 6. 2022.

Prihvaćeno: 22. 7. 2022.

Žuvela, J.:347.472:77.03./8]352Vela Luka“2007“
005.922.52:930.253:025.171]352
<https://doi.org/10.58565/vda.3.1.3>

Sažetak

U ovome se tekstu progovara o fotoamateru Josipu Žuveli iz Vele Luke i njegovoj zbirci fotografija koja je od 2013. pohranjena u Arhivskome sabirnom centru Korčula-Lastovo. Uz biografski profil stvaratelja progovara se o postupcima sređivanja zbirke, digitalizacije negativa, daje se pregled sadržaja zbirke i dopunskih izvora te se pokušava vrednovati cjelina. Sastavni dio teksta čini popis istaknutijih snimaka.

Ključne riječi: Josip Žuvela, fotografija, Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo, Vela Luka, 1970-e – 1980-e

Uvod

Jedna od zbirka fotografija koja se čuva u Arhivskome sabirnom centru (ASC) Korčula-Lastovo ona je Josipa Žuvele, fotoamatera iz Vele Luke. Premda je nevelika opsegom i isključivo vezana uz njegovo rodno mjesto, zanimljiva je iz nekoliko razloga. Riječ je o zbirci pedagoškog radnika koji je u nastavi tehničkog odgoja sustavno radio na popularizaciji ovoga medija, a sadržajno je obilježena nesvakidašnjim prizorima plimnog vala u Veloj Luci 1978. godine po čemu iskoračuje izvan lokalnih okvira. Rad na njezinu sređivanju i digitalizaciji negativa, kao i na prikupljanju biografskih podataka o stvaratelju i drugih elemenata za opis zbirke, pretočio se i u ovaj tekst, i to s namjerom proširenja spoznaja o fotografskoj baštini otoka Korčule i ASC-a Korčula-Lastovo, ali i vrednovanja cjeline. Popis istaknutijih snimaka na kraju ovoga teksta sačinjen je po kriterijima vizualne efektnosti, ali i sadržajnog bogatstva.

O stvaratelju

Josip Žuvela rodio se 1. travnja 1932. u Veloj Luci. U obitelji Žuvela Treće, istoimenog oca Josipa (1896. – 1978.) i majke Marije Surjan (1904. – 1989.), bio je

dugoiščekivani muški nasljednik poslije rođenja triju starijih sestara. Otac postolar mogao je sinu omogućiti nešto bolji standard u težačkom i ribarskom mjestu, ali i šire vidike, jer je bio društveni i kulturni radnik koji je jedno vrijeme (1930?, 1945. – 1946.) predsjedavao Kulturno-umjetničkim društvom „Hum“,¹ stožernim kulturnim društvom Vele Luke u 20. stoljeću. I on će očevim stopama te će se aktivirati u poslijeratnom društvenom životu Vele Luke.

Josip Žuvela ili Joze Treće, kako je bio poznatiji među Lučanima, karakterno je bio miran i odmjeren, na prvu hladan čovjek. Nije se gurao u prve redove i nije bio od velikih riječi. Zbog tehničkog i prosvjetnog poziva bio je metodičan i precizan. Bolji poznavatelji pridodat će i kako su mu karakter umnogome određivale zdravstvene tegobe iz mlađih dana kada je bio obolio od tuberkuloze, ali i izrazitu osjetljivost, pogotovo na nepravdu. Izbjegavao je otvorene sukobe i radije je birao povući se.² Ženit će se dvaput. U prvom braku sa Senkom Žuvelom Here rodio mu se sin Deni. Njegova druga žena bila je kolegica, učiteljica Marija Padovan. Po njezinoj smrti, posljednje godine života provodi u Domu umirovljenika Vela Luka, bez želje za razgovorom (pa i s autorom ovog teksta). Umro je 8. lipnja 2021.

Učitelj, direktor, sportaš i sportski funkcionar

Po završetku osnovne škole u Veloj Luci upisao je Srednju tehničku školu u Splitu i završio elektrotehnički odjel. Tijekom školovanja sudjelovao je na omladinskim radnim akcijama na gradnji Novog Beograda 1948. i autoputa „Bratstvo – jedinstvo“ godinu poslije. Prvo zaposlenje bilo mu je u brodogradilištu „Uljanik“ u Puli. Od 1952. radio je u brodogradilištu „Ivan Cetinić“ u Korčuli, a od 1956. i u brodogradilištu „Greben“ u Veloj Luci. No, ni tu se nije dugo zadržao. Već u listopadu te 1956. postaje stručni učitelj, a istovremeno i upravitelj Škole učenika u privredi (poslije Škola za učenike u privredi).³ Kako je nova škola bila ponajviše pokrenuta zbog potreba „Grebena“,⁴ može se pretpostaviti da ga je upravo „Greben“ „delegirao“ na tu novu dužnost. Nije to bio nipošto jednostavan zadatak, zbog postavljanja nove ustanove na noge, ali i zbog nemalog problema s održavanjem nastave za učenike različitog predznanja (na početku su se upisivali sa završenim osmogodišnjim, šestogodišnjim, ali i četverogodišnjim osnovnoškolskim obrazovanjem).⁵ Uz

1 Oreb, Franko. Kulturno-umjetničko društvo „Hum“ Vela Luka. Vela Luka: KUD Hum, 1979., 65.

2 Kazivanje dr.sc. Franka Miroševića, siječanj 2022.; Kazivanje Ranke Žuvele, lipanj 2022.

3 Državni arhiv u Dubrovniku – Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo (Hrvatska). HR-DA-DU-SCKL-694 Narodni odbor općine Vela Luka (dalje: HR-DADU-SCKL-694), 2.2.3. Opći spisi po tekućem broju, Suglasnost za postavljanje, br. 2919/1956 (kut. 42)

4 Andreis, Tonči. *Srednja škola Vela Luka*. Vela Luka: Srednja škola Vela Luka, 2003., 12.

5 HR-DADU-SCKL-694/2.2.3. Opći spisi po tekućem broju, Dopis Savjetu za prosvjetu, br.

upraviteljske zadatke Žuvela je predavao matematiku, fiziku, higijenu, tehnologiju drva, stručno crtanje i elektriku.⁶ Na tom će se mjestu zadržati sve do 1968., dokad je škola i djelovala u osnovnoškolskoj zgradi. Upravo je u posljednjim godinama njegova upravljanja kupljena nedovršena zgrada na Badu koja će se adaptirati i u koju će se 1968. preseliti škola.⁷ I ovaj detalj potvrđuje mišljenje kako se Žuvela čitavoga radnog vijeka trudio raditi iskorake i unapređivati prosvjetni standard.⁸ Učenici će ga u ovom razdoblju pamtili kao strogog, ali pravednog upravitelja.⁹ U međuvremenu je Žuvela bio završio Pedagošku akademiju u Splitu, studijsku grupu fizika i matematika (1962.), i s tom diplomom će se nakon sukoba u kolektivu Škole za učenike u privredi (s nastavnikom koji će poslije zauzeti njegovo mjesto direktora) zaposliti u Osnovnoj školi Vela Luka. Uz ta dva predmeta predavat će i tehnički odgoj. Upravo će ga učenici po tom predmetu ponajviše upamtiti. Pamte ga i kao strogoga i distanciranoga, ali i kao stručnoga i posvećenoga svom poslu. Dokaz tomu su i učenici koje je vodio na natjecanja (i ona republičke razine). Između ostaloga, na satovima ih je upoznao s medijem fotografije. U kolovozu 1984., po povlačenju dugogodišnjeg direktora Nikole Žanetića, izabran je kao njegova zamjena,¹⁰ a poslije i kao nasljednik. No, neće izdržati čitav mandat. Ponovit će se 1968. i on se ponovno nakon sukoba u kolektivu (s profesorom koji će ga također naslijediti na čelu škole) povukao s mjesta direktora u školskoj godini 1987./88, a koncem te godine i prijevremeno umirovio.

Moglo bi se zaključiti kako se školama u kojima je djelovao davao potpuno i bez zadržske, ulažući sav svoj trud u uspjeh i rast cjeline/ustanove, a pritom zane-marujući vlastiti probitak. Bio je to za njega poziv, a ne posao. Tako je djelovao i u društvenom životu Vele Luke, ponajprije u Vaterpolo klubu „Vela Luka“. Igrao je u samim počecima ovog kluba na poziciji beka. Zbog bolesti povukao se iz aktivne igre, ali se odmah potom uključio u organizaciju. Od 1963. do 1981. obnaša dužnost predsjednika kluba, najduže u njegovoj povijesti.¹¹ U tom razdoblju klub je ostvario treću i četvrtu titulu prvaka Hrvatske (1964., 1978.). Bio je predsjednikom kluba, ali i fotografom. Jedan dio njegove fotoostavštine prati upravo rad ovog kluba.

1144/1957 (kut. 45)

6 HR-DADU-SCKL-694/2.2.3. Opći spisi po tekućem broju, br. 2767/1956, 3316/1956 (kut. 42)

7 Andreis, *Srednja škola Vela Luka*, 16.

8 Kazivanje Nevenka Šeparovića, lipanj 2022.

9 Kazivanje Branka Oreba Gobice, lipanj 2022.

10 Pismohrana Osnovne škole Vela Luka, Spomenica Osnovne škole Vela Luka, 166.

11 Mirošević, Franko & Šeparović, Nevenko. *Vaterpolo klub Vela Luka 1953.-2003.* Zagreb: ITG digitalni tisak, 2007., 55, 137.

Fotoamater

Nije poznato kad se počeo baviti fotografijom. Na prvu se čini da to nije moglo biti u Veloj Luci, već prije u srednjoj školi. U Veloj Luci od smrti Ernesta Furlanija (1929.) nema fotostudija i tu prazninu popunjavaju Ante Bosnić Foto, a poslije i Jerko Telenta Aločo iz susjednog Blata. Velika promjena uslijedila je krajem 1950-ih kada je započelo s radom društvo Narodne tehnike. Poznato je da je društvo već u prvoj godini rada (1957.) bilo pokrenulo tečaj za fotoamatere, a početkom 1958. održalo izložbu radova.¹² Pokušali su otvoriti i fotoradnju, no to im ipak nije pošlo za rukom.¹³ Početak rada ovog društva gotovo se poklapa s povratkom Josipa Žuvele u Velu Luku, no nije poznato je li i koliko je Žuvela sudjelovao u njegovu radu.

Sustavniji početak Žuvelina rada s fotografijom očito počinje 1970-ih (a što je vidljivo i po dataciji ove zbirke), poslije njegova prelaska u Osnovnu školu Vela Luka. Upravo je on zaslužan za nabavku školskog fotolaboratorija i početak rada školske fotosekcije u sklopu nastave tehničkog odgoja. Učenici su povremeno obilazili mjesto i okolicu, pratili školska događanja, fotografirali¹⁴ i potom razvijali fotografije. Dio fotografija ove sekcije sačuvan je u sklopu arhivskog fonda Osnovna škola Vela Luka. On je snimao školske akademije i druge školske aktivnosti te bio svojevrsan školski fotokroničar.¹⁵

Iz dijela njegova sačuvanog fotoopusa, poglavito preslika starih razglednica i fotografija, da se razaznati kako je bio angažiran na pripremi fotopriloga u nekoliko zavičajnih publikacija.¹⁶

Izvjerno je da je Žuvela puno više snimao nego što se sačuvalo i poslije doniralo.¹⁷ Ne zna se kakva je sudbina tih negativna i može se samo nagađati zašto ih nije odlučio sačuvati i donirati. Nadalje, izostanak ikakvog prizora iz njegova

12 Veljko Joković, „Izložba radova članova Narodne tehnike“, *Slobodna Dalmacija* 4026 (29. 1. 1958.), 3.

13 HR-DADU-SCKL-694/2.2.3. Opći spisi po tekućem broju, Molba dozvole za fotoradnju, br. 3630/57 (kut. 48). Poslije se društvo koje je djelovalo u prostorijama Osnovne škole Vela Luka ipak ugasilu, ali je nastavio s radom Klub mladih tehničara pri Osnovnoj školi.

14 Fotografirali su istočnonjemačkim fotoaparatom „Altix“ i „Practica“ te sovjetskim „Kiev“ (Kazivanje Alda Miroševića, lipanj 2022.)

15 Kazivanje Alda Miroševića, lipanj 2022.

16 Iako nije naveden u impresumu, njegove su fotografije objavljene u knjizi Franka Oreba. *Narodna glazba Vela Luka 1893.-1983.* Vela Luka, Narodna glazba Vela Luka, 1983., 3, 80. Isto tako, u spomenici „Pali Velolučani u narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945“ (Vela Luka, 1974.). nigdje nije navedeno njegovo ime, no poznato je da je s Jerom Miroševićem radio na pripremi opsežne fotodokumentacije palih boraca. U knjizi Zvonka Maričića *Vela Luka od 1490. do 1834. – slike iz velolučke prošlosti* radio je na izradi karata.

17 Između ostalog Žuvela je na poziv snimao i rekonstrukciju dijela interijera (izmjena oltara i uklanjanje drvene propovjedaonice, ali i otkriće groba) župne crkve sv. Josipa u Veloj Luci 1980-ih. (Kazivanje dr. sc. Franka Oreba, lipanj 2022.)

obiteljskog kruga svjedoči o strogom razdvajanju privatnih i „javnih“ motiva kod Žuvela.

Može se pretpostaviti da se kraj njegova sustavnog bavljenja fotografijom poklopio s njegovim odlaskom u mirovinu krajem 1980-ih.

Donacija gradiva

Krajem srpnja 2007. Josip Žuvela već je pri prvom kontaktu s autorom ovoga teksta bez ikakvog premišljanja odlučio donirati Općini Vela Luka svoje fotozapise – 376 negativa na Leica formatu¹⁸ i 43 pozitiva, ali i dva filmska i jedan zvučni zapis. Bilo je to u sklopu nemalih priprema te jedinice lokalne samouprave za realizaciju međunarodnog simpozija o meteotsunamiju, prvoga takvog u svijetu. Žuvela je bio izuzetno značajan za te pripreme zbog svoje nemale zbirke fotografija plimnog vala iz 1978., ali i dvaju filmskih zapisa na istu temu. Svoje je fotografije držao pohranjene u jednoj manjoj mapi, posložene u za to predviđenom fotopapiru. Gradivo će poslije (2013.) Općina Vela Luka službeno predati novootvorenom Arhivskom sabirnom centru Korčula-Lastovo.

Sređivanje i digitalizacija gradiva

Već 2008. objavljena je prva informacija o veličini zbirke fotografija Josipa Žuvela, kao i podjela na dvije serije (negativi i pozitivi).¹⁹ Sređivanju gradiva prišlo se 2009. u sklopu Arhiva općine Vela Luka. Tada je Žuvelina cjelina postala dio Zbirke fragmenata – osobe, kao jedna od serija,²⁰ i kao takva je 2013. službeno preuzeta u Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Ubrzo je izdvojena kao zasebna cjelina (HR-DADU-SCKL-691), a donesena je i odluka da se zbog primata fotografije formira Zbirka fotografija,²¹ a ne osobni fond. Iz te su cjeline izdvojeni donirani filmski i zvučni zapisi te pridruženi drugim arhivskim zbirkama.²² U sklopu Zbirke

18 Većinom je riječ o celuloidnoj vrpci Orwo, nešto manje ima Fotokemike i Ferranie Pancro.

19 Vučetić, Tamara & Barčot, Tonko. *Zapisi o plimnom valu u Veloj Luci* 21. 6. 1978. Vela Luka – Split: Općina Vela Luka i Institut za oceanografiju i ribarstvo, 2008., 79.

20 Tonko Barčot, „Arhiv Vele Luke – projekt sabiranja i obrade cjelokupne arhivske memorije na lokalnoj razini“, *Arhivski vjesnik* 54 (2011), 58, 64.

21 Tonko Barčot, „Uz početak rada Arhivskog sabirnog centra Korčula-Lastovo“, *Arhivski vjesnik* 56 (2013), 120.

22 HR-DADU-SCKL-1007. Zbirka filmskih zapisa, 1. „Plima“, autor Luka Favro, 8 mm film (trajanje 6'58"); HR-DADU-SCKL-1007/2. „Poplava“, nepoznatog autora, 8 mm film (trajanje 4'50"). Za ovaj je film u literaturi navedeno kako je autor tog snimka sam Josip Žuvela (Vučetić & Barčot, *Zapisi o plimnom valu*, 79), no postoje i mišljenja kako je autor filmskog snimka turist

fotografija Josipa Žuvele zadržan je niz tekstnih zapisa koji prate i pojašnjavaju fotografije plimnog vala. Riječ je o Žuvelinim zapisima – sjećanjima i preslikama tekstova drugih autora.

U sređivanju koje je započelo 2018., a nastavljeno 2022., uglavnom se poštovao zatečeni prvobitni stvaratelj red i fotografije su se grupirale prema sljedećim cjelinama:

1. Plimni val u Veloj Luci (1978.), 169 negativa i 37 pozitiva
2. Zlatno doba Vaterpolo kluba „Vela Luka“ (1978./1985.), 43 negativa
3. Osnovnoškolska nastava plivanja (oko 1974.), 28 negativa
4. Probijanje ceste i raščišćavanje prilaza arheološkom lokalitetu Vela spila (oko 1977.), 18 negativa
5. Snijeg u Veloj Luci 1985., 25 negativa
6. Izgradnja trajektnog pristaništa u Veloj Luci (oko 1979.), 14 negativa i 3 pozitiva
7. Narodna glazba Vela Luka (1983.), 8 negativa
8. Vraćanje natpisa „Opća pučka učiona“ na osnovnoškolsku zgradu (studeni 1977.), 14 negativa
9. Srušena obala pred osnovnoškolskom zgradom, 7 negativa
10. Preslike razglednica i fotografija iz prošlosti Vele Luke, 50 negativa i 2 pozitiva
11. Ostalo, 1 pozitiv.

Odmak od zatečenoga prvobitnog reda napravio se kod druge i treće serije koje su inicijalno kod Žuvele bile združene u jednu cjelinu nazvanu Mali broj snimaka iz zlatnog doba rada Vaterpolo kluba Vela Luka. Kako je bilo evidentno da dio negativa nije vezan uz djelovanje navedenoga kluba, izdvojen je u zasebnu cjelinu negativa koji su popratili jedan nastavni sat Osnovne škole Vela Luka na starom plivalištu u Kalima. Kod osme serije Vraćanje natpisa „Opća pučka učiona“, dva

koji je po odlasku iz Vele Luke poklonio filmski zapis Žuveli. Na takav zaključak upućuje i naziv na filmskoj vrpici „Poplava“, a koji pojam nije svojstven govoru stanovnika Vele Luke. To je i bio jedan od razloga zašto se nije prišlo stvaranju osobnog fonda, odnosno zašto su filmski zapisi izdvojeni.

HR-DADU-SCKL-757. Zbirka zvučnih zapisa, 2.1. Magnetofonska snimka starih luških plesova u izvedbi harmonikaša Petra Marinovića Švabota. Na kutiju vrpce prilijepljena je Žuvelina fotografija koja je posvjedočila trenutku snimanja Marinovićeve svirke. Uz Marinovića na njoj se nalazi i učiteljica Marija Šebetić, predvodnica folklorne skupine „Mafrina“ i koreografkinja starih plesova Vele Luke.

negativa sadržajem odskaču. Grupni portreti osnovnoškolaca ipak su zadržani u ovoj seriji zbog očite kronološke i prostorne spone.

Dakle, Žuvela je imenovao navedene serije, no kod nekih je trebalo donekle izmijeniti naziv kako bi bolje odgovarali sadržaju. Tako izvorni naziv četvrte serije Prvi snimci arheoloških istraživanja u Veloj špilji nije odgovarao sadržaju. Naime, Žuvela nije snimao početak arheoloških istraživanja lokaliteta Vela spila već isključivo probijanje pristupne ceste do arheološkog lokaliteta.

Detaljnijom analizom sadržaja pojedinih serija i usporedbom s tekućim nizom na dnu celuloidne vrpce utvrđeno je kako je kod većeg broja poredak negativa poremećen. Negdje je to, kao kod negativa s prizorima snježne Vele Luke 1985., posloženo od kraja prema početku, a u nekoliko serija izmiješani red ozbiljnije je ugrozio cjelovit i logičan opis pojedine serije i uočavanje njezinih sadržajnih podcjelina. Tako su, usporedbom motiva objavljenih u literaturi i novinskom tisku, u seriji negativa o Vaterpolo klubu „Vela Luka“ uočeni posebni nizovi: Finale prvenstva Hrvatske u vaterpolu 1978., Međunarodna utakmica Vela Luka – MGU (Moskva) i dr., a koji su nakon preslagivanja rekonstruirani i kronološki poredani. Ponajviše vremena tražilo je sređivanje prve serije, ne samo zbog činjenice što je riječ o najobimnijoj cjelini već prvenstveno zbog potrebe da se negativni kronološki poredaju. Sama priroda snimljenog meteorološkog fenomena i pretpostavljena očekivanja korisnika zahtijevala su takvu preciznost u pristupu. Uz zadržavanje podataka o tom prvobitnom nizu negativni su presloženi uz pomoć već spomenutoga tekućeg niza na dnu celuloidne vrpce, kao i usporedbom s ostalim dostupnim video i fotozapisima o plimnom valu. Ipak, potrebno je naglasiti kako su i dalje ostale neke nedoumice vezane uz stvaranje novog slijeda. Na pitanje zašto se autor odlučio na miješanje slajdova, moglo bi se pretpostaviti kako je na taj način htio nadomjestiti prve sate plimnog vala koje nije snimio, a poslije je odlučio inkorporirati u cjelovitu fotopriču. Naime, Mjesna zajednica Vela Luka naručila je od njega izradu fotoalbuma radi ovjekovječenja toga nesvakidašnjeg događaja u povijesti mjesta. Žuvela je priredio dva takva fotoalbuma s objašnjenjima i svojevrsnom kronologijom događanja. Potrebno je napomenuti kako je riječ o ponajvažnijem dijelu autorove fotografske ostavštine, pa i iz autorova kuta.

Skeniranje negativa bilo je dakako nužno i zbog opisa zbirke. Obavljeno je u dva navrata: u veljači i ožujku 2018. te u veljači 2022. Nakon prvih probnih snimaka negativni Leica formata skenirani su s rezolucijom od 1200 dpi.

Sadržaj zbirke

I prostorno i vremenski i tematski gradivo je relativno usko određeno. Snimke ne izlaze izvan prostora Vele Luke (zapadni dio otoka Korčule), bilježe isključivo pro-

mjene ili iznenadne događaje (kao što je plimni val ili snježni prekrivač na Mediteranu, a izbjegavaju svakodnevicu). Kronološki, negativni datiraju od 1974. do 1985. Kako Žuvela niti jednu od serija nije bio datirao, trebalo je, osim dobro poznatog datuma plimnog vala, za sve ostale negative utvrditi približno vrijeme nastajanja. Kod nekih se to moglo tek približno, poput datacije osnovnoškolske nastave plivanja. Za približnu godinu (1974.) uzeta je posljednja radna godina nastavnice tjelesnog odgoja Marije Šebetić koja i predvodi nastavni sat na starom plivalištu.

Kao što je već i naznačeno u prethodnom tekstu, u zbirci se izdvaja prva serija o plimnom valu iz 1978. godine. Ovaj je događaj Žuvela popratio s najvećim brojem snimaka (gotovo polovina ukupnog broja negativa). Obišao je praktički čitavu obalu toga jutra 21. lipnja, bilježio mijene mora i njegovo poigravanje brodovima, reakcije zatečenih ljudi, štete, ali i brzu i snažnu organizaciju u raščišćavanju. Zabilježio je pritom niz antologijskih snimaka, poput one na „sularu“ kuće na obali, na kojem su se bili sklonili ljudi od bujice mora,²³ a koja je bila jedan od najobjavljanijih fotomotiva u ondašnjim novinskim člancima na temu plimnog vala.²⁴ Antologijska je svakako i fotografija direktora Hotelsko-trgovačkog poduzeća „Hum“ Aleksandra Šeparovića u obilasku oštećenih prodajnih objekata na svojem biciklu,²⁵ ali i mladog promatrača koji na samom rubu obale lijeno i s rukom u hlačama promatra strku oko sebe.²⁶ Niz drugih Žuvelinih snimaka plimnog vala, poput nasukane ribarice „Fenu“ pred spomenikom palim borcima, bio je objavljen 1978. u novinskom tisku.²⁷ Njegova fotografija nasukanih brodova u Mandraču i urušene Male rive krasila je naslovnicu Nedjeljne Dalmacije početkom srpnja 1978.²⁸ Premda postoji i nemala zbirka fotografija Vladimira Stanišića, nastala istog dana sa sličnim motivima, a tog dana su snimali i fotograf Edo Pivčević, novinski dopisnik Ivo Cetinić Paron, a osammilimetarskom kamerom Luka Favro i Sanjin Žuvela, Žuvelini

23 HR-DADU-SCKL-691. Zbirka fotografija Josipa Žuvele. 1.005. Zbjeg na sularu za vrijeme plimnog vala u Veloj Luci, 21. 6. 1978.

24 Josip Čelan, „Pejzaž poslije plime“, *Nedjeljna Dalmacija* 373 (2. 7. 1978.), 3; Zoran Gugić, „Zašto je more podivljalo?“, *Vjesnik – nedjeljni magazin* (2. 7. 1978.); Silvana Uzinić, „Velu Luku čeka novi bijes mora“, *Slobodna Dalmacija* 31. 7. 1995., 6; Tonko Tabain, „Što je, dakle, izazavalo 'poptop' Vele Luke?“, *Nedjeljni Vjesnik* 30. 7. 1978., 11. (u posljednjem članku nije naveden kao autor fotografije).

25 HR-DADU-SCKL-691/1.069. Prkoseći na direktorskom biciklu za vrijeme plimnog vala u Veloj Luci, 21. 6. 1978. Ova je fotografija objavljena na internet stranici udruge Icarus Hrvatska, u sklopu njihovog projekta „Priče iz arhiva“. Tonko Barčot, „Dva lica jedne plime“, pristupljeno 21. 6. 2022. <https://www.icarushrvatska.hr/priceizarhiva/dadu-asckl>.

26 HR-DADU-SCKL-691/1.055. Promatrač za vrijeme plimnog vala u Veloj Luci, 21. 6. 1978.

27 U pojedinim člancima nije ni bio potpisan, iako je očito da su to upravo njegove fotografije poput: Mira Zore – Armanda, „Da li je bio tsunami?“, *Vjesnik* (16. 7. 1978.); Zvonko Pupačić, „Vrijeme sutra: plimni val?“, *Nedjeljna Dalmacija* 384 (17. 9. 1978.), 7; Luka Depolo, „Kaštig Božji?“, *Glas Koncila* 17 (27. 8. 1978.), 18.

28 „Vela Luka poslije plime“. *Nedjeljna Dalmacija* 373 (2. 7. 1978.), 1.

negativi su iznimno važan dokumentarni izvor za pojavu koja nije samo značajna u vremenskoj lenti jednoga mjesta na Jadranu, već uopće u kontekstu proučavanja takvih meteoroloških fenomena u svijetu (a što je pokazala i organizacija prvoga međunarodnog simpozija na temu meteorološkog tsunamija 2007.).

Uz ovu seriju negativa po značaju se izdvaja i ona u kojoj je popratio djelovanje Vaterpolo kluba „Vela Luka“. Riječ je o klubu koji je u svojoj povijesti bio pet puta prvak Hrvatske, a njihove vaterpolistice bile su i prve prvakinje Hrvatske i Jugoslavije. Popratio je Žuvela sportska zbivanja na novoizgrađenom bazenu u Kalima od 1978. do 1985. Fotografije su mu objavljivane ne samo u zavičajnoj literaturi²⁹ već i u Slobodnoj Dalmaciji poput onih s Finala prvenstva Hrvatske u vaterpolu 1978.³⁰ Posebnu seriju čine snimci osnovnoškolske nastave plivanja na starom plivalištu. Snimajući jedan nastavni sat, Žuvela je ojkovječio i okolni prostor, koji se danas, pola stoljeća kasnije, umnogome izmijenio, ali i obrasce života koji su danas potpuno zaboravljeni ili napušteni. Iako to nije bilo primarno u njegovu fokusu, prizor pranja robe na obali mora dragocjen je prizor u prošlost života na otoku. Nažalost, takvi su prizori bili tek iznimke. Žuvela je nešto snimao na vlastitu inicijativu, a nešto i na poziv drugih. Ostale serije negativa manjih su opsega, vezane uz poneke promjene i infrastrukturne zahvate u prostoru, a često uz osnovnoškolsku zgradu, mjesto njegova rada. Po količini negativa izdvaja se serija preslika razglednica i fotografija iz prošlosti Vele Luke, ali i po pojedinim snimcima koje su jedine poznate, odnosno dostupne, kao što je preslika prve generacije učenika novoostvorene Građanske škole u Veloj Luci (1926.) ili obale Vele Luke bez osnovnoškolske zgrade, a na čijem mjestu je ribarnica. Čini se kako je preslike radio za potrebe grafičke pripreme zavičajnih izdanja, ali i stvaranja cjeline prizora iz prošlosti rodnoga mjesta.

Dopunski izvori

O samom stvaratelju možemo više saznati u fondu Narodni odbor općine Vela Luka, koji prati početke djelovanja Škole učenika u privredi Vela Luka, kojoj je Josip Žuvela bio na čelu dvanaest godina. U sklopu fonda Osnovna škola Vela Luka čuvaju se i fotografije školske fotosekcije, a koju je predvodio Žuvela. Osim što sadrži veći broj grupnih portreta razreda, snimaka školskih aktivnosti, tu su i fotografije mjesta koje dokumentiraju promjene u prostoru. Teško je razdvojiti

29 Dvije su fotografije objavljene kod Mirošević, Šeparović, *Vaterpolo klub Vela Luka*, 84, 111.

30 Ivo Cetinić, „Velolučki ekspres“, *Slobodna Dalmacija* 10410 (22. 9. 1978.), 8. Radilo se tada ipak tek o trećem rangu natjecanja u ondašnjoj Jugoslaviji. Na turniru su uz domaćina sudjelovale sljedeće ekipe: „Pharos“ (Stari Grad), „Veteran 70“ (Split), „Gusar“ (Sveti Filip i Jakov), „Mladost“ (Bjelovar), „Galeb“ (Makarska), „Pneumatik (Ploče) i Šipan (Šipanska Luka).

fotografije koje su Žuvelino djelo od onih koje su snimili učenici, no svejedno je to značajan dopunski izvor za poznavanje rada predvodnika školske fotosekcije. Već spomenuta dva fotoalbuma s prizorima plimnog vala iz 1978. čuvaju se u sklopu fonda Mjesna zajednica Vela Luka,³¹ a važna je paralela po tom motivu Zbirka Vladimira Stanišića o plimnom valu 1978.

Zaključak

Uspoređujući Žuvelinu zbirku s onom Vladimira Stanišića, profesionalnog fotografa, jasno se vide razlike. Stanišić je ostvario daleko veći broj „antologijskih“ snimki, a cjelina je gotovo bez izuzetka profesionalno snimljena. S druge strane, Žuveline uspješnice mogu se nabrojati tek na prste dviju ruku. On snima kako bi dokumentirao, ne i kako bi prenosio poruku, poigravao se sa simbolima ili prenesenim značenjem. Njegova je zbirka više-manje lokalno ograničena, a tako i u izboru motiva. Fotoaparat mu nije bio stalno u rukama i čini se da su to bili više izuzeci negoli pravilo. Objektivom se koristio gotovo isključivo utilitarno kao alat koji mora zabilježiti trenutak i dokumentirati vrijeme. Sudeći prema cjelini njegove zbirke (i uz ogradu zbog činjenice što nam nije poznato koliko je još toga snimao), to je činio povremeno i nesustavno te i čitava zbirka djeluje nekoherentna, prigodna i nabacana.

No, i uz amaterske dosege i lišenost umjetničkih atributa, potrebno je naglasiti kako Žuvela ne namješta stvarnost i ne podređuje ju poruci. On nipošto nije pretenciozan i ne umišlja o veličini svoga djela i misije. Utoliko je dokumentarni aspekt njegove zbirke još izraženiji i značajniji. K tome treba pribrojiti i vrijednost fotomotiva plimnog vala koji zbog svoje meteorološke posebnosti iskoračuje iz lokalnog okvira. Može se zaključiti kako je usprkos svojim manama, ograničenom broju motiva/snimaka i radijusu kretanja objektiva, Žuvelina zbirka vrijedno dokumentarno svjedočanstvo jednoga otočnog mjesta.

31 Čini se da to nisu i jedini takvi fotoalbumi, odnosno da je jedan poklonjen i tadašnjem istaknutom političaru Marinu Cetiniću. Kazivanje Gorana Cetinića, lipanj 2022.

Popis istaknutijih snimaka

1. Plimni val u Veloj Luci 21. 6. 1978.

- 004., 011. – 012. Ribarica „Fenul“ na cesti
- 005. Zbjeg ljudi na „sularu“ kuće Tabain Šantić
- 025. Nasukani brod za prijevoz plina „Ustraj“ na Veloj rivi, potopljeni brod za prijevoz putnika „Hum“
- 038. Privezani kaići na suhom
- 047., 052. More u povlačenju, slapovi u Mandraču
- 055. Opušteni promatrač s rukom u hlačama i nasukane barke
- 069. Prkoseći na biciklu, direktor Hotelsko-trgovačkog poduzeća „Hum“ Aleksandar Šeparović u obilasku oštećenih trgovina.
- 077. Vučna služba AMD Blato odvozi auto
- 078. Pred Dječjim vrtićem „Radost“ u kojemu se privremeno odlagala spašena roba s volonterima – učenicama Osnovne škole
- 079.-080. Uništena Ljekarna Blato – poslovnica Vela Luka
- 081.-082. Uništena baraka Specijalne bolnice za rehabilitaciju „Kalos“ (predio Kale)
- 083. Autocisterna DVD-a Korčula u kompleksu Specijalne bolnice za rehabilitaciju
- 085. Nasukani kaić u vrtu obiteljske kuće Dragojević Budiša (predjel Kale)
- 086. Oštećenja prodavaonice „12“ Hotelsko-turističkog poduzeća „Hum“ (pokraj Osnovne škole)
- 089. „Nasukani“ kiosk Vjesnika
- 094.-099. Oštećenja u prodavaonici obuće „Borovo“
- 100. Oštećenja u Zdravstvenoj ambulanti Vela Luka, medicinski brat Din-ko Šeparović
- 108. Stradala ginekološka ambulanta
- 109. Posljedice plimnog vala u sobi s rendgenskim aparatom
- 128. Direktor Specijalne bolnice za rehabilitaciju Ante Vojvodić i radnici u otklanjanju mulja
- 137. Obilazak milicionera
- 140. Čišćenje školskog dvorišta, potleušica Vlašić u pozadini
- 141. – 142. Pred poslovnicom „Atlas“

- 143. Benzinska stanica
- 146. – 148. Prodavaonica „Huma“ kod hotela Jadran
- 150., 153. Inventar konoba i trgovina u Lučici na sušenju
- 156.-157. Pranje i sušenje cipela
- 158. Urušena potleušica Padovan Berganj pokraj Žardina
- 162. Pripadnice Civilne zaštite raščišćavaju i iznose inventar Zdravstvene ambulante pred zgradu na sunce.
- 165. - 169. Preslike pozitiva drugih fotografa

2. Zlatno doba Vaterpolo kluba „Vela Luka“

- 001. – 008. Finale prvenstva Hrvatske u vaterpolu (utakmice i završni defile), Vela Luka, 20. 8. 1978.
- 009. – 010. Vaterpolo klub „Vela Luka“ – prvaci Hrvatske, 20. 8. 1978.
- 011. – 025. Škola plivanja na bazenu u Veloj Luci
- 026. – 029. Omladinci na bazenu u Veloj Luci
- 030. – 031. Ekipa Vaterpolo kluba „Vela Luka“ 1979.
- 032. – 036. Na utakmici Vaterpolo kluba „Vela Luka“ i kluba MGU iz Moskve u Veloj Luci, kolovoz 1979.
- 037. – 038. Veterani Vaterpolo kluba „Vela Luka“
- 039. – 041. Ekipa Vaterpolo kluba „Vela Luka“ 1985.
- 042. – 043. Ženske vaterpolistice s trenerom na bazenu u Veloj Luci

3. Osnovnoškolska nastava plivanja

- 007. Skok učenika u more
- 009. Staro plivalište i provizorna skela s praljom
- 017. – 018. Početak utrke, učiteljica Marija Šebetić i pogled na obalu Vranca

4. Probijanje ceste i raščišćavanje prilaza arheološkom lokalitetu Vela spila, oko 1977.

- 003. Sklop potleušica Tulić Bajan na Stinama, uz novoprobijenu cestu
- 006. Raščišćavanje ulaza u Velu spilu bagerom, nepoznati radnici

5. Snijeg u Veloj Luci 1985.

- 002. Žuvelina kuća pod snježnim prekrivačem, siječanj 1985.

005. – 006. Vela i mala riva pod snijegom, siječanj 1985.
6. Izgradnja trajektnog pristaništa u Veloj Luci (1979?)
004. Spuštanje bloka, dizalica „Veli Jože“
005. Radnici i nadziretelji radova uz novi blok trajektnog pristaništa
7. 90. obljetnica Narodne glazbe Vela Luka (1983.)
8. Vraćanje natpisa „Opća pučka učiona“ na osnovnoškolsku zgradu, 1977.
001. – 002. Postavljanje građevinske skele na zgradi Osnovne škole
011. Završetak radova i zajednički snimak uposlenih zidara na skeli, 1977.
012. – 013. Grupna snimka učiteljice Marije Žuvele rođ. Padovan s njezinim II. razredom (generacija 1969./1970.), 1977.
9. Srušena obala pred osnovnoškolskom zgradom
10. Preslike razglednica i fotografija iz prošlosti Vele Luke.
016. Obala Vele Luke bez osnovnoškolske zgrade, s ribarnicom na njezinu mjestu i izvlačilištem za barke i leute (sam početak 20. st.)
017. Prva poslijeratna generacije maturanata IV. razreda Niže gimnazije i VII. razreda Sedmogodišnje škole Vela Luka (lipanj 1948.)
018. Učitelji i nastavnici osnovnih i Građanske škole u Veloj Luci (1932.)
019. Prva generacija učenika Građanske škole u Veloj Luci (1926.)
021. – 022. Prvi maturanti Građanske škole u Veloj Luci s nastavnicima (1929./1930.)
025. Muzika Centralnog odbora zbjega u El Shattu (1944.)
034. Grupna snimka štíćenika u zabavištu sestara dominikanki, Vela Luka
045. Generacija učenika Građanske škole u Veloj Luci s nastavnicima
050. Regata čamaca, masa pred okićenom osnovnoškolskom zgradom, Vela Luka

S metalcima Škole učenika u privredi (I. a, 1965./66.). Josip Žuvela stoji prvi slijeva. HR-DADU-SCKL-1002. Zbirka preslika

HR-DADU-SCKL-691/1.005. Zbjeg na „sularu“ za vrijeme plimnog vala 21. 6. 1978.

HR-DADU-SCKL-691/1.012. Ribarica „Fenul“ na cesti

HR-DADU-SCKL-691/1.055. Opušteni promatrač plimnog vala s rukom u hlačama i nasukane barke, 21. 6. 1978.

HR-DADU-SCKL-691/1.069. Prkoseći na direktorskom biciklu – Aleksandar Šeparović u obilasku oštećenih trgovina 21. 6. 1978.

HR-DADU-SCKL-691/1.156. Pranje i sušenje cipela spašenih iz mora, 21. 6. 1978.

HR-DADU-SCKL-691/2.034. Na vaterpolskoj utakmici Vela Luka – MGU (Moskva), kolovoz 1979. Tadašnji predsjednik kluba Josip Žuvela stoji prvi zdesna.

HR-DADU-SCKL-691/3.007. Skok na nastavi plivanja, staro plivalište u Veloj Luci (oko 1974.)

HR-DADU-SCKL-691/3.017. Početak utrke s nastavnicom Marijom Šebetić i pogledom na stari Vranac

HR-DADU-SCKL-691/6.005. Polaganje bloka trajektnog pristaništa u Veloj Luci (oko 1979.)

IZVORI I LITERATURA:

Arhivski izvori:

Državni arhiv u Dubrovniku – Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo (Hrvatska)

HR-DADU-SCKL-611. Osnovna škola Vela Luka

HR-DADU-SCKL-691. Zbirka fotografija Josipa Žuvela

HR-DADU-SCKL-692. Zbirka Vladimira Stanišića o plimnom valu 1978.

HR-DADU-SCKL-694. Narodni odbor Općine Vela Luka

HR-DADU-SCKL-697. Mjesna zajednica Vela Luka

HR-DADU-SCKL-757. Zbirka zvučnih zapisa

HR-DADU-SCKL-1002. Zbirka preslika

HR-DADU-SCKL-1007. Zbirka filmskih zapisa

Pismohrana Osnovne škole Vela Luka

Spomenica

Literatura:

Andreis, Tonči. *Srednja škola Vela Luka*. Vela Luka: Srednja škola Vela Luka, 2003.

Tonko Barčot, „Arhiv Vele Luke – projekt sabiranja i obrade cjelokupne arhivske memorije na lokalnoj razini“, *Arhivski vjesnik* 54 (2011), 51-67.

Tonko Barčot, „Uz početak rada Arhivskog sabirnog centra Korčula-Lastovo“, *Arhivski vjesnik* 56 (2013), 95-122.

Tonko Barčot, „Dva lica jedne plime“. *Priče iz arhiva – Icarus Hrvatska*, <https://www.icarushrvatska.hr/priceizarhiva/dadu-asckl>

Ivo Cetinić, „Velolučki ekspres“, *Slobodna Dalmacija* 10410 (22. 9. 1978.), 8.

Josip Čelan, „Pejzaž poslije plime“, *Nedjeljna Dalmacija* 373 (2. 7. 1978.), 2-3.

Luka Depolo, „Kaštig Božji?“, *Glas Koncila* 17 (27. 8. 1978.), 18.

Zoran Gugić, „Zašto je more podivljalo?“, *Vjesnik – nedjeljni magazin* (2. 7. 1978.)

Veljko Joković, „Izložba radova članova Narodne tehnike“, *Slobodna Dalmacija* 4026 (29. 1. 1958.), 3.

Maričić, Zvonko. *Vela Luka od 1490. do 1834. – slike iz velolučke prošlosti*. Vela Luka: vlastita naklada, 1997.

Mirošević, Franko & Šeparović, Nevenko. *Vaterpolo klub Vela Luka 1953.–2003*. Zagreb: ITG digitalni tisak, 2007.

Oreb, Franko. *Kulturno-umjetničko društvo „Hum“ Vela Luka*. Vela Luka: KUD Hum, 1979.

Pali Velolučani u narodnooslobodilačkoj borbi 1941–1945. Vela Luka: Savez boraca NOR Vela Luka, 1974.

Zvonko Pupačić, „Vrijeme sutra: plimni val!“, *Nedjeljna Dalmacija* 384 (17. 9. 1978.), 7.

Tonko Tabain, „Što je, dakle, izazvalo ‘potop’ Vele Luke?“, *Nedjeljni Vjesnik* 30. 7. 1978., 11.

Silvana Uzinić, „Velu Luku čeka novi bijes mora“, *Slobodna Dalmacija* 31. 7. 1995., 6.
„Vela Luka poslije plime“. *Nedjeljna Dalmacija* 373 (2. 7. 1978.), 1.

Vučetić, Tamara & Barčot, Tonko. *Zapisi o plimnom valu u Veloj Luci* 21. 6. 1978. Vela Luka – Split: Općina Vela Luka i Institut za oceanografiju i ribarstvo, 2008.

Mira Zore – Armanda, „Da li je bio tsunami?“, *Vjesnik* (16. 7. 1978.).

Josip Žuvele's photo collection

Summary

Josip Žuvele's photo collection has been preserved since 2013 in the Korčula–Lastovo Archive Collection Centre. Its creator, Josip Žuvele (1932 – 2021), lived and worked in Vela Luka as an educator and social worker. He was a long-term administrator of the School of Students in Economy and Elementary School in Vela Luka, and a teacher as well. In technical education classes, he popularized the medium of photography among students. Among the 376 Leica format negatives and 43 positives, those with the tidal wave scenes in Vela Luka on 21 June 1978 stand out in terms of content and visuals. Other photography series include water polo club Vela Luka (1978/1985), infrastructural changes in Vela Luka (making the road to the archaeological site Vela spila around 1977, construction of the ferry

pier around 1979, one PE school lesson (swimming) around 1974, but also copies of older photos and postcards from Vela Luka's past). When arranging this collection, the creator's original order was mainly respected. Changes were made in several series where it was noted that the order of the negatives was mixed. Due to the importance of chronology, but also the internal structure and the rounding up of content sub-units, a new order of negatives was made. Although the entire collection is narrowly defined, spatially, chronologically, and thematically, Žuvela steps out of the local framework precisely with these photographs because of their uniqueness and importance in the study of similar meteorological phenomena. Žuvela's collection is incoherent, devoid of artistic pretensions and includes only a few anthological photos, but it is also devoid of pretentiousness and is solely focused on shooting the moment. That is why the documentary aspect of his collection is even more pronounced and significant. Despite its flaws, the limited number of motifs/photos and the radius of lens movement, Žuvela's collection is a valuable documentary testimony of an island town's past.

Keywords: Josip Žuvela, photography, Korčula–Lastovo Archive Collection Centre, Vela Luka, 1970s – 1980s